

Paweł Krupka – Znane i nieznane oblicze Marii Konopnickiej w sztuce teatralnej Teresy Kaczorowskiej

14 czerwca 2022



Fot. Małgorzata Zachorowska-Falicka

Teatr edukacyjny ma w Polsce długą i piękną tradycję. Dobrze się dzieje, że znajduje ona również dzisiaj godnych kontynuatorów. Rozpowszechniona w ostatnich dziesięcioleciach telewizyjna konwencja dokumentu fabularyzowanego nie zdołała wyprzeć z rynku edukacyjnych form teatralnych o podobnym charakterze. Bardzo wartościowy utwór w tym gatunku przedstawiła niedawno pisarka, dziennikarka i działaczka społeczna z Ciechanowa Teresa Kaczorowska, szczególnie zasłużona w krzewieniu wiedzy o Polonii oraz o zapomnianych postaciach historycznych. Tym razem ta niestrudzona animatorka kultury sięgnęła po postać Marii Konopnickiej, powszechnie znanej ogółowi jako pisarka, lecz znacznie mniej jako działaczka społeczna i wszechstronna osobowość.

Sztuka w trzech aktach Teresy Kaczorowskiej nosi tytuł *Maria Konopnicka – osobliwa czarodziejka*. Przewiduje osobowość pisarki w sposób wszechstronny i pomysłowy. W sztuce występuje bowiem sama bohaterka, osoby z jej współczesnego otoczenia, a także jej potomkowie – syn i wnuk. Konopnicka komentuje swe podstawowe wybory życiowe, intelektualiści i pisarze epoki wskazują walory jej działalności i twórczości, zaś potomkowie charakteryzują późniejszą recepcję jej dokonań w sposób prywatny, daleki od encyklopedycznej

sztampy. To wszystko spina klamrą narratorka, podająca fakty z życia pisarki, a całość uzupełniają postacie dzisiejszych uczniów, recytujących utwory Konopnickiej. Każdy z trzech aktów jest złożony z kilku scen przedstawiających epizody z różnych okresów życia bohaterki.

Jakie są główne walory sztuki Kaczorowskiej? Po pierwsze, równowaga głosów. Autorka umiejętnie skonstruowała sceny tak, żeby w żadnym fragmencie sztuki nie dominowała jedna postać lub forma wypowiedzi. Zapewniła właściwą równowagę między narracją, fragmentami dramatycznymi i utworami poetyckimi recytowanymi przez uczniów. Po wtóre, zwięźłość wypowiedzi. W sztuce nie ma długich monologów, ani fragmentów narracyjnych o charakterze wykładu. Wypowiedzi są zwięzłe, co zapewnia sztuce wartość i dynamikę. Dalej, spójność strukturalna. Podobny schemat, czyli przeplatanie się krótkich scen dramatycznych z ingerencjami narratorki i wierszami, charakteryzuje wszystkie części sztuki. Nie jest jednak sztywny, lecz w sposób naturalny przystosowany do treści danego fragmentu.

Powyższe rozwiązania strukturalne, zapewniające sztuce dynamikę i atrakcyjność odbioru, dobrze służą też ekspozycji innej kluczowej wartości dzieła Kaczorowskiej. Jest nią wielostronna prezentacja sylwetki Marii Konopnickiej oraz jej dokonań twórczych i społecznych. W tej materii, podobnie jak w przypadku struktury utworu, warta podkreślenia jest przede wszystkim równowaga układu treści i aspektów prezentacji osobowości bohaterki. Faktografia nie dominuje nad opisem działalności oraz motywów ideowych i praktycznych podejmowanych przez Konopnicką działań literackich, publicystycznych i społecznych, lecz we właściwy sposób go objaśnia i uzupełnia. Utrzymanie tej równowagi i spójności umożliwia autorce sztuki umiejętne wykorzystanie występujących w niej postaci. Konstrukcja fragmentów dramatycznych i towarzyszącej im narracji ułatwia naturalne i swobodne przechodzenie od zdarzeń z życia pisarki do jej decyzji i działań, a następnie percepcji i ocen jej dokonań.

Konopnicka, którą przedstawia nam Kaczorowska, odbiega od obiegowych wyobrażeń ukształtowanych głównie przez najpopularniejsze dzieła literackie pisarki. Poezja patriotyczna, książki dla dzieci i o dzieciach, wytworzyły powszechny obraz Konopnickiej, jako konserwatywnej i ugrzecznionej typowej matki Polki, oddanej bez reszty rodzinie, ojczyźnie i tradycyjnym wartościom. Tymczasem autorka sztuki, posługując się dobrze przestudiowanym życiorysem pisarki oraz relacjami współczesnych, prezentuje znacznie bogatszy i niejednolity obraz Konopnickiej, która w istocie była duchem niespokojnym, nowoczesnym i uczestniczką fermentu intelektualnego przełomu stuleci.

Maria Konopnicka w ujęciu Teresy Kaczorowskiej to kobieta ambitna i przebojowa, obdarzona niepospolitą wrażliwością i energią, pragnąca czerpać życie pełnymi garściami. Umie cieszyć się szczęściem rodzinnym, poświęca się najbliższym w trudnych chwilach, lecz równocześnie jest pochłonięta pasją pisania i działalności

społecznej. Stronę literacką przybliżają widzom liczne wiersze, recytowane przez uczniów, natomiast o działalności społecznej opowiada sama bohaterka i osoby z jej otoczenia, głównie koleżanki i koledzy po piórze. Kaczorowska słusznie przełamała stereotyp wrażliwej na biedę konserwatystki i pokazała Konopnicką pełni jej światopoglądu i wynikłej zeń działalności. Czyli odważną feministkę, łączącą przywiązanie do tradycyjnych wartości chrześcijańsko-narodowych z nowymi prądami odnowy społecznej i gospodarczej. Kobiętę kochającą ognisko domowe, ale także ciekawą świata podróżniczkę, która w towarzystwie najbliższych zwiedziła pół Europy.

W aspekcie edukacyjnym ważnym elementem sztuki jest współdziałanie na scenie dorosłych aktorów z uczniami. To połączenie zwiększa szansę na dobrą recepcję utworu przez młodzież szkolną. Szczególnie w przypadkach, jeśli do przedstawień w szkołach będą angażowani ich uczniowie, na przykład laureaci konkursów recytatorskich. Takie rozwiązanie dramaturgiczne stwarza okazję do współpracy zawodowych aktorów z uczniami o zamiłowaniu literackim i predyspozycjach aktorskich. Za jego wprowadzenie do sztuki należą się autorce wyrazy uznania.

Mając powyższe na uwadze stwierdzam, że *Osobliwa czarodziejka* ma wszelkie dane ku temu, by stać się w roku Marii Konopnickiej przebojem teatru edukacyjnego. Przede wszystkim zaś, ze względu na wymienione walory sceniczne, może przyczynić się do lepszego poznania przez młodzież pisarki, z której twórczością styka się na różnych etapach nauki przez szkolne lektury. Warunkiem tego będzie jednak skuteczna promocja sztuki, której wystawienie nie wymaga wszakże wygórowanych wymogów scenicznych, ani znacznych nakładów finansowych. To znaczący dowód realizmu i roztropności autorki, który trzeba dopisać do licznych przymiotów dzieła.

Premiera *Osobliwej czarodziejki* odbyła się 27 maja w Parku Marii Konopnickiej w Ciechanowie w ramach obchodów 180. rocznicy urodzin pisarki i została entuzjastycznie przyjęta przez publiczność dorosłą i młodzieżową. Związek Literatów na Mazowszu wydał też piękną edycję książkową utworu. Warto, żeby sztuka rozeszła się po Polsce i trafiła pod przysłowiowe strzechy szkół i domów kultury. A przy odrobinie szczęścia także za granicę, bowiem Konopnicka należy do grona polskich pisarzy bardzo popularnych w świecie polszczyzny, a mało znanych na innych obszarach językowych. Tego właśnie życzę *Osobliwej czarodziejce* i jej autorce.

Paweł Krupka